

موضوع :

نقش دانش آموزان در حفظ محیط زیست

گردد آورنده :

نادیا مهدوی

مدرسه :

غیرانتفاعی امام حسین (ع)

کلاس دهم انسانی

خراسان رضوی شهرستان نیشابور

سال تحصیلی : ۹۹-۹۸

فهرست

۳.....	پیشگفتار
۴.....	چکیده
۵.....	مقدمه
۷.....	روش تحقیق
۷.....	ادبیات و پیشینه تحقیق
۸.....	اهداف پژوهش
۹.....	روش تحقیق و بیان داده ها
۱۲.....	بحث و نتیجه گیری
۱۴.....	پیشنهادات
۱۶.....	منابع و ماخذ

پیشگفتار

بقای نوع بشر و ارتقاء سطح زندگی او ، ایجاب می کند که انسان از رابطه صحیح با محیط زیست آگاه شده و دیدگاه هایی را برای حفاظت و بهبود کیفیت آن پیروراند. تجربه موفق کشور های پیشگام در مسائل زیست محیطی نشان می دهد که برای حفاظت از محیط زیست قبل از هر چیز باید گروه های انسانی را آموزش داد. آموزش محیط زیست می تواند سبب تقویت فرهنگ زیست محیطی برای رسیدن به اهداف توسعه پایدار گردد. هدف از آموزش محیط زیست، پرورش افرادی فعال و آگاه نسبت به مسائل محیط زیست و ایجاد حس مسئولیت در آنها جهت حفاظت و حمایت از آن است، بدیهی است که یکی از راه های تحقق این امر، افزایش نقش دانش آموزان در حفاظت از محیط زیست می باشد.

چکیده

پژوهش حاضر درصدد بررسی راه کارهای افزایش نقش دانش آموزان در حفظ محیط زیست، برآمده است. بدین منظور تعدادی از دانش آموزان دختر شهرستان نیشابور در سال تحصیلی ۹۹-۹۸ به صورت تصادفی جهت تعیین مهمترین راه کارهای نظام آموزشی (از سه جنبه : کتب درسی - معلمان - فعالیت های پرورشی) در افزایش نقش خود جهت حفظ محیط زیست، انتخاب گردیدند. ابزار جمع آوری اطلاعات در پژوهش حاضر پرسشنامه بوده است نتایج نشان داده است که از نظر دانش آموزان مهمترین راه کارهای افزایش نقش آنان در نظام آموزش و پرورش مربوط به فعالیت های پرورشی است. دانش آموزان معتقدند که ایجاد فضای سبز مدارس به کمک آنان و گردش علمی و بازدید از مناطق آلوده مهمترین راهکارهای افزایش نقش دانش آموزان در حفظ محیط زیست می باشد. همچنین از نظر آنان افزایش آگاهی معلمان در زمینه مسائل زیست محیطی با هدف انتقال به دانش آموزان و تلاش معلمان برای افزایش انگیزه دانش آموزان به حفظ محیط زیست و تشویق معلمان فعال در زمینه موضوعات زیست محیطی از دیگر عوامل مهم در افزایش نقش آنان جهت حفظ محیط زیست است.

کلمات کلیدی : آموزش محیط زیست ، نقش دانش آموزان ، راهکارهای نظام آموزشی

مقدمه

امروزه افکار جهانیان بیش از پیش به خطرهای ناشی از مسائل زیست محیطی و پیامدهای آن آگاهی یافته است. انسان با گذشت زمان، دریافت که برای بهره برداری بهتر از محیط زیست باید آگاهی بیشتری نسبت به واقعیت های موجود در آن کسب کند، و واقعیت هایی همچون انتقال منابع به نسل های آینده، جلوگیری از تخریب محیط زیست، رفع نیازهای نسل فعلی و ... را مدنظر داشته باشد. به طوریکه امروزه حفظ بهبود و ایجاد محیط زیست سالم یکی از مؤلفه های مهم دستیابی به توسعه پایدار قلمداد می شود. توجه روز افزون به محیط زیست ناشی از نحوه مدیریت نوع بشر بر روی کره زمین طی سال های متمادی بوده است. باتوجه به فعالیت های خودآگاهانه و عمدی بشر، نمی توان از عنصر انسانی به عنوان یکی از تأثیرگذارترین عوامل تغییر شرایط زیستی کره زمین چشم پوشی کرد. اندیشمندان، آموزش را مقدمه و سرآغاز بلوغ فکری و تعمیق قدرت تفکر و تحلیل های ذهنی در افراد و ابزار استراتژیک تحول و توسعه اجتماعی می دانند. تجارب جهانی حاکی از آن است که آموزش از موثرترین عوامل در تغییر مهارت، تخصص، بینش و نگرش منابع انسانی و تحول اجتماعی در بین افراد و اقشار جامعه است. آموزش محیط زیست به دنبال تعلیم شهروندی است که از محیط بیوفیزیکی و مسائل مربوط به آن مطلع بوده و بتواند به حل آنها کمک کرده و مشتاق کارکردن برای اجرای راه حل ها باشد. اتفاق نظر وسیعی در این مورد هست که آموزش و پرورش مهمترین وسیله ای است که جامعه برای رویارویی با چالش های آینده در اختیار دارد. در اینکه جهان فردا را آموزش و پرورش شکل خواهد داد تردیدی نیست. پیشرفت ما به طور روز افزون وابسته به محصولاتی است که، ذهن های درس خوانده و آموزش دیده تولید می کنند و نیز بدیهی است که ذهن های آموزش دیده و غرایز تربیت شده نه فقط در آزمایشگاه ها و مؤسسات تحقیقی بلکه در هر لایه ای و عرصه ای

از زندگی مورد نیازند. و البته برخورداری از آموزش، شرط لازم برای مشارکت مؤثر در زندگی جهان امروز در همه سطوح است. آموزش قطعاً کلیت بی کم و کاست پاسخی نیست که باید به هر مسئله داده شود، اما در گسترده ترین معنای خود، آموزش و پرورش باید یک بخش حیاتی از کل تلاش هایی باشد که برای مقصود و ایجاد روابط نو در بین مردم و تشویق رعایت بیشتر برای نیازهای محیط صورت می گیرند. تبدیل کردن امر حفاظت محیط زیست به یک باور ذهنی و عادت، مهمترین راهی است که در نهایت به حفظ محیط زیست می انجامد. بهترین زمان برای ایجاد چنین باوری نیز از دوران کودکی است. که در این زمینه مدارس به عنوان بخشی از آموزش و پرورش نقش حیاتی دارند. لذا جستجوی راه کارهای افزایش نقش دانش آموزان در حفظ محیط زیست جهت جلوگیری از تخریب آن و استفاده بهینه از منابع طبیعی موجود و حفظ سرمایه های ملی برای نسل های آینده الزامی می باشد.

روش تحقیق

روش تحقیق به صورت گردآوری و توصیفی بوده است که بین دانش آموزان دختر مدرسه غیرانتفاعی امام حسین (ع) انجام شده است. و دو مدرسه دیگر در شهرستان نیشابور به صورت تصادفی انتخاب شده اند که در متن مقاله از نتایج و یافته های آنان استفاده شده است.

ادبیات و پیشینه تحقیق

متفکران جهان با توجه به مشکلات و معضلات زیست محیطی ناشی از فعالیت های انسانی در پهنه جهانی به امر آموزش محیط زیست و حفاظت از آن به ویژه در چند دهه اخیر توجه بسیار نموده اند که نمونه آن کنفرانس های بین المللی متعددی است که در این زمینه برگزار شده است. از جمله برپایی اولین کنفرانس سازمان ملل در سال ۱۹۷۲ (استکهلم) درباره موضوع های زیست محیطی و تصویب بیانیه ۲۶ ماده ای محیط زیست انسانی که نخستین بیانیه مشترک ۱۱۳ کشور درباره توجه به تعهد آن ها نسبت به محیط زیست انسانی است. در این کنفرانس بر نقش آموزش و پرورش در آگاه سازی مردم و شناساندن موضوع های زیست محیطی به مردم تأکید شد و تربیت معلمان و تشویق کاربرد و آزمایش مواد درسی و روش های جدید آموزش محیط زیست توصیه گردید. واقعیت این است که امروزه در ایران اسلامی نیز شاهد بحران ناشی از ازدیاد بی رویه جمعیت در دهه ۶۰ و افزایش تقاضای منابع هستیم که، تجاوز به محیط زیست را تشدید کرده و آثار تلاش مسئولان برای زدودن اثرات تخریبی دخالت های ناروا در این خصوص را کم اهمیت ساخته است. به همین دلیل بحث آموزش حفظ محیط زیست نسبت به سال های گذشته بیشتر مورد توجه قرار گرفته است و به جاست که با نگرشی منطقی به محیط زیست ضمن بهره وری بهینه و مستمر از منابع طبیعی در جهت توسعه پایدار از سرمایه های ملی نسل های آینده نیز حفاظت کنیم. هدف از آموزش محیط زیست، پرورش افرادی فعال و آگاه نسبت به مسائل محیط زیست و درک مسئولیت آنها در حفاظت و حمایت از آن است. آموزش

محیط زیست، به هیچ وجه صرفاً به دنبال افزایش جمعی دانش نظری برای مخاطبان خود نیست بلکه بیشتر بدنبال توانمندسازی آنان در جهت شناسایی و حل مسائل خود و افزایش قدرت تحلیلی آنان است، و فراگیران باید قادر شوند تا شرایط را نقد کرده و زوایای پنهان را آشکار کنند. دانش زیست محیطی باید به کنش و تغییر عملی منجر شود. بدیهی است که یکی از راه های تحقق این امر افزایش نقش دانش آموزان در حفاظت از محیط زیست می باشد. از آنجائیکه کودکان و نوجوانان اقشار آینده ساز جامعه هستند، با سرمایه گذاری مناسب بر روی آنها می توان کیفیت جامعه را به نفع پیشرفت و توسعه تغییر داد و توجه به این گروه ها در زمینه حفظ محیط زیست دارای اهمیت زیادی می باشد. زیرا شخصیت آنان در این دوره شکل گرفته و سال های میانی تحصیل بعنوان سال های تعیین کننده برای شکل دادن به نگرش مثبت در افراد محسوب می گردد. با تربیت دانش آموزان حافظ محیط زیست از طرفی سبب انتقال اطلاعات و تجربیات آنان به محیط خانواده می شویم، به طوری که می توانیم آنان را بعنوان همیار محیط زیست تعلیم داده تا مسائل زیست محیطی را به خانواده خود گوشزد کنند و از طرف دیگر آنان بعنوان پدران و مادران فردا، که حساسیت به حفظ محیط زیست در باورهایشان درونی گشته است به تربیت نسل آتی خواهند پرداخت.

اهداف پژوهش

اگر بخواهیم دانش آموزان را در حفاظت از محیط زیست شرکت دهیم باید برای آنها برنامه ریزی صحیحی داشته باشیم و در این خصوص به آنان آموزش دهیم. آموزش باید شناخت افراد را افزایش دهد و انگیزه های لازم را برای حفظ محیط زیست در آنان تقویت کند و نیز مهارت های لازم را برای نیل به راه حل های کار شناسانه مسائل محیط زیست در افراد ایجاد گرداند. در این راستا، جستجوی راه کارهایی که زمینه شکل گیری اذهان دانش آموزان را برای درک مفاهیم زیست محیطی و عمل به اصول اولیه حفاظت از محیط زیست فراهم سازد، لازم می باشد. از این رو هدف اصلی پژوهش حاضر، مطالعه و شناسایی راه کارهای مناسب

برای افزایش نقش دانش آموزان در حفظ محیط زیست می باشد. یکی از راه کارهای مورد مطالعه در این پژوهش، مربوط به نظام آموزشی بوده که از سه جنبه، تاثیر کتب درسی، نقش معلمان و فعالیت های پرورشی، در افزایش میزان آگاهی و انگیزه زیست محیطی دانش آموزان، مورد بررسی قرار گرفته است.

روش تحقیق و بیان داده ها

پژوهش فوق از نوع تحقیقات توصیفی - پیمایشی می باشد که به منظور بررسی راه کارهای افزایش نقش دانش آموزان در حفظ محیط زیست، انجام شده است. جامعه آماری این تحقیق را دانش آموزان دختر مدرسه غیرانتفاعی امام حسین (ع) و دو مدرسه دیگر در شهرستان نیشابور که به صورت تصادفی انتخاب شده اند، که برای تعیین حجم نمونه از جدول مورگان استفاده شده است و از طریق نمونه گیری خوشه ای تصادفی به عنوان نمونه برآورد شده اند. ابزار جمع آوری اطلاعات، پرسشنامه بسته پاسخ می باشد که در انتهای آن یک سوال باز در نظر گرفته شده تا چنانچه دانش آموزان پیشنهاد و یا راهکار دیگری غیر از آنچه در سوالات آمده به نظرشان می رسد یادداشت نمایند. بخش اول پرسشنامه مربوط به ویژگی های شخصی پاسخگو بوده است و در بخش های بعدی، مهمترین راه کارهای افزایش نقش دانش آموزان در حفظ محیط زیست از نظر نظام آموزشی، خانواده و جامعه مورد بررسی قرار گرفته است که در این مقاله به بحث در مورد راه کارهای نظام آموزشی می پردازیم. این راه کارها شامل سه قسمت بوده: قسمت اول مربوط به راه کارهای کتب درسی، قسمت دوم راه کارهای مربوط به نقش معلمان و قسمت سوم پرسشنامه، راه کارهای مربوط به فعالیت های پرورشی در مدارس را مورد بررسی قرار می دهد. برای تعیین پایایی ابزار مورد نظر، هم از روش باز آزمایی استفاده شده است که میزان پایایی بدست آمده ۸۳ درصد برآورد گردید، پس از هماهنگی با شورای تحقیقات استان و کسب مجوز از مسئولین آموزش و پرورش استان، پرسشنامه ها توسط پژوهشگر در سطح مدرسه های انتخابی بر اساس حجم نمونه توزیع و توسط دانش آموزان تکمیل گردید. پرسشنامه های تکمیلی پس از جمع آوری، توسط نرم افزارهای مخصوص مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفتند.

تجزیه و تحلیل

الف) ویژگی های شخصی پاسخگویان

از نظر جنس ، ۸/۵۱ درصد دانش آموزان دختر و ۲/۴۸ درصد آنان پسر بوده اند و از نظر سن ، ۱/۵۶ درصد آنان ۱۷ سال داشتند که ۴/۴۷ درصد آنان در رشته علوم تجربی ، ۷/۳۰ درصد آنان در رشته علوم ریاضی و ۱/۲۹ درصد در رشته علوم انسانی مشغول به تحصیل بودند.

ب : یافته های مربوط به راهکار نظام آموزشی

از نظر دانش آموزان ، مهمترین راه کارهای مربوط به کتب درسی که سبب افزایش نقش آنان در حفظ محیط زیست می گردد، ارائه تصاویر واضح و جذاب زیست محیطی در کتاب ها بوده و کم اهمیت ترین راهکار منتخب آنان ، تألیف کتاب مستقل درسی با نام محیط زیست بوده است . (جدول ۱)

جدول ۱- راهکارهای مربوط به کتب درسی از نظر دانش آموزان

ردیف	عوامل مربوط به کتب درسی	میانگین	انحراف استاندارد
۱	ارائه تصاویر واضح و جذاب زیست محیطی در کتابها	۲/۰۸	۰/۹۸
۲	ارائه پیامدهای منفی ناشی از عدم رعایت مسایل زیست محیطی در کتابها	۱/۹۵	۱/۰۱
۳	ارائه فعالیتهای عملی - تحقیقاتی در مورد حفظ محیط زیست در کتابها	۱/۸۶	۱/۰۴
۴	ارائه آموزش های لازم جهت حفظ محیط زیست در کتاب ها با تأکید بر آموزه های دینی	۱/۶۴	۱/۰۲
۵	افزایش مطالب زیست محیطی محتوای کتابها با تأکید بر مشکلات محلی	۱/۶۱	۰/۹۸
۶	تألیف کتاب مستقل درسی با نام محیط زیست	۱/۴۸	۱/۰۸

همچنین در مورد راهکارهای مربوط به فعالیت های پرورشی ، ایجاد فضای سبز در مدارس به کمک دانش آموزان و گردش علمی و بازدید از مناطق آلوده ، به عنوان مهمترین راه کار از نظر دانش آموزان انتخاب گردیده است . در حالیکه آنان ، تشکیل دوره های تابستانی آموزش مفاهیم زیست محیطی و اجرای مسابقات هنری و نوشتاری مربوط به محیط زیست را بعنوان کم اهمیت ترین راهکار ، انتخاب نمودند . (جدول ۲)

جدول ۲- راهکارهای مربوط به فعالیت های پرورشی از نظر دانش آموزان

ردیف	عوامل مربوط به فعالیت های پرورشی	میانگین	انحراف استاندارد
۱	ایجاد فضای سبز مدارس به کمک دانش آموزان	۲/۳۷	۰/۹۰
۲	گردش علمی و بازدید از مناطق آلوده	۲/۳۳	۰/۹۴
۳	نمایش فیلم و اسلاید مربوط به مشکلات زیست محیطی	۲/۱۱	۱/۰۴
۴	برگزاری نمایشگاه زیست محیطی	۲/۰۷	۰/۹۵
۵	شرکت در اردوهای زیست محیطی	۲/۰۶	۱
۶	تشویق دانش آموزان برای فعالیت در شکل های زیست محیطی	۲	۱
۷	تفکیک زباله و جمع آوری کاغذ باطله توسط دانش آموزان	۱/۹۴	۱
۸	انجام فعالیتهای پژوهشی	۱/۹	۰/۹۹
۹	ایجاد مسئولیت افتخاری، مأمور محیط زیست برای دانش آموزان	۱/۸۸	۱/۰۶
۱۰	برگزاری جلسات پرسش و پاسخ با مسئولین محیط زیست	۱/۸۵	۱/۰۱
۱۱	پاکسازی محیط زیست آموزشگاه به کمک گروه های دانش آموزی	۱/۸۱	۱/۰۷
۱۲	دعوت از تشکل های مردم نهاد برای حضور در میان دانش آموزان	۱/۸۰	۱/۰۳
۱۳	تشکیل کمیته محیط زیست در مدرسه	۱/۷۸	۱/۰۱
۱۴	برگزاری مسابقات هنری	۱/۶۹	۱/۰۷
۱۵	تشکیل دوره های تابستانی آموزش مفاهیم زیست محیطی	۱/۶۵	۱/۱۱
۱۶	اجرای مسابقات نوشتاری مربوط به محیط زیست	۱/۶۰	۱

در مورد نقش معلمان نیز ، دانش آموزان بیان نموده اند که افزایش آگاهی معلمان در زمینه مسائل زیست محیطی با هدف انتقال به دانش آموزو تشویق معلمان فعال در زمینه زیست محیطی ، مهمترین راهکار بوده و روش تدریس معلمان (روش تدریس مشارکتی نسبت به سخنرانی) از اهمیت کمتری در افزایش نقش دانش آموزان جهت حفظ محیط زیست ، برخوردار می باشد (جدول ۳).

جدول ۳- راهکارهای مربوط به نقش معلمان از نظر دانش آموزان

ردیف	عوامل مربوط به معلمان	میانگین	انحراف استاندارد
۱	افزایش آگاهی معلمان در زمینه مسایل زیست محیطی با هدف انتقال به دانش آموزان	۲/۲۵	۰/۸۹
۲	تشویق معلمان فعال در زمینه زیست محیطی	۲/۲۰	۰/۸۶
۳	تلاش معلمان برای افزایش انگیزه دانش آموزان به حفظ محیط زیست	۲/۱۷	۰/۸۹
۴	افزایش نقش مربیان بهداشت در زمینه مسایل زیست محیطی مدارس	۲/۰۷	۰/۹۵
۵	استفاده معلمان از روش تدریس مشارکتی به جای سخنرانی در ارائه مطالب زیست محیطی	۱/۹۱	۱

قابل ذکر است که با یک نگاه کلی به راه کارهای نظام آموزشی در می یابیم که ، راه کارهای مربوط به فعالیت های پرورشی ، از نظر دانش آموزان دارای اهمیت بیشتری می باشد به طوریکه ایجاد فضای سبز در مدارس به کمک دانش آموزان ، گردش علمی و بازدید از مناطق آلوده جزء دو راهکار اولیه منتخب توسط دانش آموزان بوده است. در تمامی راه کارهای ارائه شده مربوط به نظام آموزشی ، بین دانش آموزان پسر استان خراسان رضوی شهرستان نیشابور تفاوت معنی داری مشاهده نشده است و تنها در مورد یکی از راه کارهای مربوط به کتب درسی ، با ۹۵ درصد اطمینان می توان گفت دانش آموزان پسر بر این باور بوده اند که : ارائه پیامدهای منفی ناشی از عدم رعایت مسائل زیست محیطی در کتاب ها می تواند سبب افزایش نقش آنان در حفظ محیط زیست گردد.

بحث و نتیجه گیری

امروزه بهبود کیفیت محیط زیست یکی از مؤلفه های مهم دستیابی به توسعه پایدار قلمداد می شود و عامل انسانی یکی از تأثیرگذارترین عوامل تغییر زیستی میباشد. تجربه موفق کشورهای پیشگام در مسائل زیست محیطی نشان می دهد که برای حفاظت از محیط زیست قبل از هر چیز باید گروه های انسانی را آموزش داد تا جایی که انسان های آموزش دیده و تربیت شده، افرادی فعال و آگاه و مسئول نسبت به محیط

زیست خود بار آمده و انگیزه های لازم را برای مشارکت فعال در حفاظت و بهبود محیط زیست خود به دست آورده باشند. که در این راستا آموزش و پرورش نقش بسیار عمده‌ای را ایفا می‌کند. بدین منظور پژوهش حاضر به بررسی راه کارهای افزایش نقش دانش آموزان در حفظ محیط زیست از نظر دانش آموزان می‌پردازد. نتایج نشان می‌دهد که از نظر دانش آموزان مهمترین راهکارهای افزایش نقش آنان در نظام آموزش و پرورش مربوط به فعالیت های پرورشی است. دانش آموزان معتقدند که ایجاد فضای سبز مدارس به کمک آنان و گردش علمی و بازدید از مناطق آلوده مهمترین راهکارهای افزایش نقش دانش آموزان در حفظ محیط زیست می‌باشد. شیخ خطیبی نیز ، معتقد است که از طریق گردش های علمی میتوان معضلات زیست محیطی را به نوجوانان نشان داد، که این امر برای بهبود و ارتقاء فرهنگ زیست محیطی در بلندمدت مؤثر خواهد بود . از نظر یونسکو ، برای دستیابی به اهداف آموزش محیط زیست بایستی از روش های آموزشی استفاده شود که مسئله محور بوده و زمینه های مشارکت هر چه بیشتر مخاطبان را در فرآیند یادگیری فراهم کند، به نحوی که افراد را فعالانه در حل مسائل درگیر کرده و آنها را تشویق کند تا به فعالیت های عملی به سود محیط زیست ملحق شوند . در پژوهش حاضر نیز به نظر می‌رسد فعالیت های پرورشی بیش از آموزش های تئوری سبب ایجاد حساسیت در دانش آموزان نسبت به مسائل مربوط به محیط زیست می‌گردد. همچنین در این پژوهش از نظر دانش آموزان ، افزایش آگاهی معلمان در زمینه مسائل زیست محیطی با هدف انتقال به شاگردان از جمله مهمترین راه کارهای نقش معلمان در فعال سازی دانش آموزان جهت حفظ محیط زیست می‌باشد. در این راستا دانش آموزان معتقد بودند که تشویق معلمان فعال در زمینه موضوعات زیست محیطی نیز بسیار مثر ثمر می‌باشد. هادی پور و شکروی ، در پژوهش خود چنین بیان نموده‌اند که در مدارس باید تدریس زمینه‌های زیست محیطی بوسیله آموزگاران اجباری شود تا آنان مجبور به مطالعه و عمل گردند و باید از طریق کلاسهای ضمن خدمت و حضوری و بصورت عملی به معلمان آموزش داده شود و حتی احترام به محیط زیست از ارکان ارزشیابی آنان قرار گیرد تا زمینه رقابت فراهم گردد. کار گروه هیئت دولت نیز ، جهت ارتقای آگاهی های زیست محیطی در بخش مدارس، عدم توجه به وضعیت آموزش زیست محیطی معلمان را، که یکی از اهرم های تأثیرگذار در تحقق اهداف آموزش محیط زیست می‌باشد، بعنوان چالش موجود در این زمینه معرفی نموده است. در مورد تلاش معلمان جهت افزایش انگیزه دانش آموزان، براساس تحقیقات به عمل آمده، افراد تحت تعلیم، بدون انگیزش لازم بهر ه ای از آموزش نمی‌برند و مباحث آموزشی را سرسری و فراموش شدنی می‌پندارند. حیدری ، یکی از راهکارهای مدیریتی برای ارتقاء آموزش محیط زیست و تبیین فرهنگ زیست محیطی در جامعه را استفاده از نظریه انگیزش در جوانان می‌داند. او معتقد است که تشریح واقعیت ها و استفاده از مثال های ملموس، یکی از راه های ایجاد انگیزش در افراد نوجوان و جوان

می باشد. که در این پژوهش نیز تلاش معلمان در افزایش انگیزه دانش آموزان نسبت به حفظ محیط زیست از راه کارهای مهم و منتخب توسط دانش آموزان بوده است. در زمینه تأثیر کتب درسی در افزایش نقش دانش آموزان جهت حفظ محیط زیست، پژوهش حاضر نشان می دهد که از نظر دانش آموزان مهمترین راه کارها، ارائه تصاویر واضح و جذاب زیست محیطی در کتاب ها و نیز ارائه پیامدهای منفی ناشی از عدم رعایت مسائل زیست محیطی در کتاب ها بوده است. کار گروه هیئت دولت نیز یکی از چالش های موجود در بخش مدارس را جهت ارتقای آگاهی های زیست محیطی، کیفیت فعلی چاپ کتب درسی می دانند، که سبب کاهش میزان اثرگذاری پیام های تصویری زیست محیطی می گردد. یکی از اهداف برنامه های آموزش بین المللی محیط زیست یونیسف این است که، اگرچه ارائه برخی از درس های محیط زیست، بخصوص در حد متوسطه بصورت تخصصی ضرورت دارد، اما معمولاً مؤثرترین روش آن است که موضوع های زیست محیطی در دروس دیگر نیز گنجانده شود. همچنین در این برنامه آمده است که معلمان علوم اجتماعی باید با آموزش دهندگان مسائل زیست محیطی همکاری کنند و با استفاده از روش های آنان آگاهی اجتماعی در زمینه نیاز به توسعه پایدار را در دروس خویش بالا ببرند و دروس دبیرستان باید مهارت های فنی و مدیریتی را که مردم برای تأمین خویش در یک توسعه پایدار لازم دارند را نیز شامل شود.

پیشنهادهات

متناسب با یافته های پژوهش حاضر پیشنهاد های زیر ارائه می گردد :

۱ - نتایج نشان داد که مهمترین راه کارهای آموزشی جهت افزایش نقش دانش آموزان در حفظ محیط زیست از نظر دانش آموزان، مربوط به فعالیتهای پرورشی است. آنان ایجاد فضای سبز مدارس به کمک گروه های دانش آموزی را اولین راهکار مهم در این زمینه عنوان کردهاند. بدین منظور سازمان حفظ محیط زیست و سازمان منابع طبیعی و شهرداری می توانند با مشارکت آموزش و پرورش و با قرار دادن امکانات لازم و به کمک دانش آموزان به ایجاد فضای سبز در مدارس اقدام نمایند.

۲ - دومین راهکار مهم از نظر دانش آموزان، گردش علمی و بازدید از مناطق آلوده ذکر گردیده است لذا پیشنهاد می گردد، در نظر گرفتن گردش علمی با هدف حفظ محیط زیست در دروسی مانند زیست شناسی،

شیمی و جغرافیا اجباری گردد و یا بعنوان یک برنامه پرورشی برای کلیه مقاطع دبیرستان در نظر گرفته شود. باید توجه داشت که برای یک گردش علمی، ضمن یک برنامه ریزی دقیق، ابتدا مکان مورد بازدید، شناسایی شود. این مکان باید دارای ارزشهای زیست محیطی بالا باشد مثل یک بوستان ملی، تالاب و ... و یا از مناطقی باشد که در بوجود آوردن مشکلات زیست محیطی سهیم می باشد، مثل کارخانجات.

۳ - طبق نتایج مشاهده شده در پژوهش حاضر، دانش آموزان بیان نمودند که افزایش آگاهی معلمان در زمینه مسائل زیست محیطی با هدف انتقال اطلاعات به دانش آموزان از دیگر راهکارهای مهم و مؤثر در افزایش نقش شاگردان جهت حفظ محیط زیست است. لذا پیشنهاد می گردد از طریق تشکیل کلاس های آموزش ماهیانه یا سالیانه توسط متخصصان، چاپ مقاله، خبر یا پیامهای زیست محیطی در مجله های رشد، برگزاری همایش ها و ارائه مقاله درخصوص مسائل محیط زیست توسط معلمان و انتخاب بهترین مقالات، تشکیل گروه های غیردولتی حامی محیط زیست در میان معلمان و حتی افزایش آگاهی زیست محیطی معلمان در مراکز تربیت معلم، زمینه لازم را برای افزایش اطلاعات معلمان فراهم نماییم.

۴ - تشویق معلمان فعال در زمینه موضوعات زیست محیطی از دیگر راه کارهای منتخب دانش آموزان پژوهش فوق بوده است. لذا می توان معلمان فعال را به صورت مادی و معنوی تشویق نمود و حتی بخشی از امتیاز ارزشیابی سالانه معلمان را به این فعالیت ها اختصاص داد تا زمینه رقابت برای سایرین فراهم گردد.

۵ - نتایج بیانگر این مسئله بوده است که ارائه تصاویر واضح و جذاب زیست محیطی در کتاب ها و همچنین ارائه پیامدهای منفی ناشی از عدم رعایت مسائل زیست محیطی در کتاب ها از مهمترین راه کارهای ارائه شده توسط دانش آموزان در مورد تأثیر کتاب های درسی بر افزایش نقش دانش آموزان در حفظ محیط زیست می باشد. بدین منظور پیشنهاد می گردد، آموزش و پرورش با غنی سازی تصاویر و محتوای کتاب ها در تأثیر هر چه بیشتر مطالب زیستی محیطی و پیامدهای آن به دانش آموزان اقدام نماید.

منابع و ماخذ

۱. الوندی ، حسین ؛ بررسی وضعیت مطلوب و موجود تربیت علوم زیستی دانش آموزان ، قابل دسترسی در : خبرگزاری ایسنا ، ۱۳۸۷.
۲. پور ابراهیم، شراره و سرایی ، زهرا ؛سنجش میزان آگاهی محیط زیستی در ایلام ، جلد دوم ، کتاب آموزش محیط زیست ، انتشارات کیان مهر ، تهران ، ۱۳۸۵ ، صفحات ۲۷۵-۲۹۳
۳. جوکار ، گلناز و میردامادی ، مهدی ؛ دیدگاه دانش آموزان دختر دبیرستانهای شیراز نسبت به حفظ محیط زیست ، پژوهش های ترویج و آموزش کشاورزی ، شیراز ، ۱۳۸۹، قابل دسترسی در : پایگاه اطلاعات علمی SID.
۴. حاج حسنی ، حمیده ؛ تعیین الویت های آموزشی دانش آموزان متوسطه در زمینه محیط زیست ، فصلنامه علوم و تکنولوژی محیط زیست ، دوره دوازدهم ، شماره ۱، ۱۳۸۹، صفحات ۱۷۹-۱۹۴.
۵. حیدری ، عمران و محرم نژاد ، ناصر ؛ تدوین الگوی مدیریتی توسعه پایدار در آموزش محیط زیست برای نسل جوان کشور ، مجله علوم و تکنولوژی محیط زیست، شماره ۲۸، ۱۳۸۵، صفحات ۶۸-۷۷.
۶. رحمانی ، فاطمه ؛ ضرورت آموزش محیط زیست به دانش آموزان ، روزنامه آفتاب ، ۸ بهمن ۱۳۸۷.
۷. رضایی ، مجید و همکاران ؛ آموزش محیط زیست و توسعه پایدار ، جلد اول ، کتاب آموزش ، محیط زیست ، انتشارات کیان مهر ، تهران ، ۱۳۸۵، صفحات ۲۰۷-۲۳۰.
۸. سرمدی ، مصطفی ؛ آموزش زیست محیطی از جنبه های مختلف با تأکید بر نسل جوان ، فصلنامه علمی محیط زیست ، جلد دهم ، شماره ۲، ۱۳۷۷، صفحات ۱۶-۲۳.
۹. شیخ خطیبی ، فرزانه و بحرینی ، سید حسین ؛ آموزش زیست محیطی به شهروندان ، جلد دوم ، کتاب آموزش محیط زیست ، انتشارات کیان مهر ، تهران ، ۱۳۸۵، صفحات ۳۰۵-۳۲۵.
۱۰. صدوق ، محمد باقر ؛ روند تحولات آموزش در سازمان محیط زیست ، جلد اول ، کتاب آموزش محیط زیست ، انتشارات کیان مهر ، تهران ، ۱۳۸۵، صفحات ۱۶۵-۱۷۵.
۱۱. کار گروه هیئت دولت ؛تدوین برنامه اجرای ارتقاء آگاهیهای زیست محیطی، قابل دسترسی در سایت : رهپویان عدالت ، ۱۳۸۵.
۱۲. کرام الدینی ، محمد ؛ جایگاه آموزش محیط زیست در نظام رسمی آموزش و پرورش ، فصلنامه علمی محیط زیست ، شماره ۴۱، بهار ۱۳۸۳، صفحات ۸۰-۸۵.